

ЗАТВЕРДЖУЮ

Директор ЗПО «ДІТК»

Олександр СТІЛЕЦЬ

31.08.2026 р.

ПОГОДЖЕНО

Заступник директора з навчально-методичної роботи ЗПО «ДІТК»

Сергій ГОРДІЄНКО

31.08.2026 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «ОСНОВИ ФІЛОСОФСЬКИХ ЗНАНЬ»

Рівень освіти: Фахова передвища освіта (ОПС «Фаховий молодший бакалавр»)

Спеціальність: 133 "Галузеве машинобудування"

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Найменування показників	Детальна характеристика дисципліни
Кількість кредитів ЄКТС	5 кредитів
Загальна кількість годин	150 годин
Рік підготовки (курс)	I курс
Семестри викладання	1 семестр
Аудиторні години (всього)	90 годин (1 семестр: 90 год.)
Аудиторні години (лекції)	36 годин (1 семестр: 36 год.)
Аудиторні години (семінарські)	54 годин (1 семестр: 54 год.)
Самостійна робота слухача (СРС)	30 годин (1 семестр: 30 год.)
Підготовка до проходження контрольних заходів (аудиторна підготовка до проведення екзамену)	30 годин (1 семестр: 30 год.)
Форма підсумкового контролю	Екзамен (1 семестр)

2. МЕТА ТА ЗАВДАННЯ ДИСЦИПЛІНИ

Мета: Формування у слухачів світоглядно-аналітичної бази для розуміння сучасних цивілізаційних процесів, розвитку критичного мислення, професійної етики та психологічної стійкості майбутнього фахівця з галузевого машинобудування.

Спеціальна мета (адаптаційна): Використання філософського інструментарію (логотерапія, стоїцизм, екзистенціалізм) для смислоутворення, м'якої соціалізації та психологічної підтримки дорослих слухачів, ветеранів, учасників бойових дій та осіб, постраждалих від наслідків війни.

Основні завдання:

- Опанування базового категоріального апарату філософії для цілісного осмислення реальності та ролі науки і техніки у сучасному світі.
- Аналіз соціальних та етичних наслідків технологічного прогресу в галузі машинобудування, механічної інженерії та виробничих процесів (зокрема, впровадження кіберфізичних систем, автоматизації, робототехніки).
- Формування навичок розпізнавання інформаційних маніпуляцій, ІПСО та когнітивних упереджень в епоху постправди, що є критично необхідним для сучасного фахівця.
- Розвиток професійної етики машинобудівника: осмислення меж відповідальності інженера за надійність та безпеку експлуатації машин, механізмів і конструкцій, та формування екологічної свідомості щодо ресурсозбереження і утилізації промислових відходів.
- Формування громадянської свідомості, заснованої на європейських цінностях, правах людини, демократії та соціальній відповідальності.
- Розвиток навичок ведення аргументованої дискусії без агресії, етичної комунікації та культури діалогу в інклюзивному колективі, де взаємодіють молодь та особи з бойовим досвідом.
- Сприяння психологічній реабілітації та розвитку резильєнтності через філософську рефлексію життєвого досвіду та пошук конструктивних сенсів.

3. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

3.1. Нормативні документи, на основі яких розроблена програма:

1. Закон України «Про фахову передвищу освіту».
2. Закон України «Про освіту».
3. Положення про організацію освітнього процесу в ЗПО «ДПТК».
4. Стандарт фахової передвищої освіти освітньо-професійного ступеня фаховий молодший бакалавр галузі знань 13 Механічна інженерія спеціальності 133 Галузеве машинобудування. Затверджено і введено в дію наказом Міністерства освіти і науки України від 01.04.2022 р. № 288.
5. Розпорядження КМУ № 366-р від 14.04.2021 р «Про схвалення Національної стратегії із створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року».

3.2. Вимоги до кандидатів на підготовку

Освітній рівень: Наявність повної загальної середньої освіти або диплома кваліфікованого робітника.

Категорія слухачів: особи віком 18-22 роки та ветерани та учасники бойових дій.

Спеціальні вимоги: Готовність до діалогу, повага до мультикультурного та інклюзивного середовища коледжу.

3.3. Етапи підготовки

Підготовка здійснюється протягом одного навчального року (одного семестру) і поділяється на такі етапи:

- Етап I (1 семестр): Історико-світоглядний (Модулі 1-2). Вивчення історії ідей, формування навичок критичного мислення та логіки (гносеологія).
- Етап II (1 семестр): Соціально-етичний (Модулі 3-4). Осмислення місця людини в суспільстві, філософія техніки, професійна етика інженера, екзистенціальні питання.

Завершуються етапи складанням Екзамену.

3.4. Кваліфікаційні вимоги до слухачів, які пройшли підготовку з дисципліни.

Успішне проходження підготовки з дисципліни передбачає, що слухач здобув необхідний рівень світоглядної, етичної та комунікативної зрілості, яка доповнює його технічні навички і є обов'язковою для виконання професійних обов'язків фахівця з машинобудування.

Слухач повинен **ЗНАТИ:**

- Ключові етапи розвитку філософської думки та розуміти їхній вплив на еволюцію науки, техніки і формування сучасної інформаційної епохи.
- Основи теорії пізнання (гносеології), правила формальної логіки та критерії істини, необхідні для об'єктивного аналізу інформації.
- Сутність феномену техніки, філософські аспекти концепції «запланованого старіння» обладнання та основи екологічної етики (зокрема, проблематику утилізації відходів машинобудування).
- Етичні стандарти професійної діяльності інженера-механіка: межі відповідальності під час розробки, монтажу та обслуговування технологічного устаткування та механізмів.

Слухач повинен **ВМІТИ:**

- Застосовувати навички критичного мислення для фактчекінгу, виявлення когнітивних упереджень та протидії логічним маніпуляціям (ІПСО) у медіапросторі.
- Аналізувати та самостійно розв'язувати професійно-етичні дилеми (наприклад, знаходити баланс між вимогами керівництва/замовника щодо здешевлення виробництва та дотриманням довгострокових стандартів безпеки та надійності машин).
- Вести аргументовану дискусію, чітко формулювати власну думку та толерантно сприймати альтернативні погляди в інтегрованих робочих колективах (де спільно працюють представники молоді та особи з бойовим чи травматичним досвідом).
- Застосовувати методи саморефлексії (на базі принципів стоїцизму чи логотерапії) для збереження стресостійкості та ментального здоров'я в кризових виробничих чи життєвих ситуаціях.

Слухач повинен **ВОЛОДІТИ (сформовані світоглядні компетентності):**

- **Комунікативною емпатією:** здатністю до етичного, безбар'єрного спілкування, що базується на принципах trauma-informed підходу, з безумовною повагою до психологічних кордонів і досвіду колег та замовників.
- **Професійною відповідальністю:** глибоким усвідомленням соціальних, екологічних та безпекових наслідків своїх дій під час виготовлення, експлуатації та ремонту деталей машин і механізмів.
- **Світоглядною гнучкістю:** готовністю до навчання впродовж життя, розвитку soft skills та здатності адаптуватися до стрімких змін у сфері машинобудування та інженерії.

4. КОМПЕТЕНТНОСТІ ТА ПРОГРАМНІ РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ

Вивчення дисципліни «Основи філософських знань» у ЗПО «ДПТК» спрямоване на формування у слухачів світоглядної, громадянської та етичної зрілості, необхідної для виконання професійних обов'язків фахівця з машинобудування. Дисципліна забезпечує набуття здобувачами освіти визначених стандартом (Наказ МОН № 288) загальних компетентностей (ЗК) та досягнення відповідних програмних результатів навчання (РН).

4.1. Загальні компетентності (ЗК), що формуються дисципліною

ЗК1. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.

ЗК2. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій.

ЗК7. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями (формується через розвиток навичок критичного та епістемологічного мислення).

ЗК8. Здатність приймати обґрунтовані рішення (відпрацьовується через розв'язання етичних дилем та філософських кейсів).

4.2. Специфічні (додаткові) компетентності з дисципліни

Етична відповідальність інженера-механіка: здатність оцінювати наслідки розробки, експлуатації та ремонту технологічних об'єктів з точки зору екологічної безпеки та суспільного блага.

Стресостійкість та життєстійкість: здатність використовувати філософські практики (наприклад, стоїцизм, логотерапію) для саморегуляції ментального здоров'я.

4.3. Програмні результати навчання (РН)

РН1. Застосовувати набуті знання з технічних та природничих наук для вирішування завдань галузевого машинобудування (через розуміння еволюції наукової картини світу).

РН6. Вживати заходи з охорони праці та довкілля, реалізовувати їх та проводити інструктажі з питань охорони праці на підприємствах галузевого машинобудування (через формування екологічної свідомості та етики).

РН11. Розуміти структуру і взаємодію служб підприємств галузевого машинобудування (через вивчення соціальної філософії та принципів громадянського суспільства).

РН14. Знаходити потрібну інформацію в технічній літературі, базах даних та інших джерелах, аналізувати, оцінювати та використовувати цю інформацію під час розв'язування задач галузевого машинобудування (через ґносеологію, логіку та фактчекінг).

4.4. Матриця відповідності програмних результатів навчання (РН) дисципліни загальним компетентностям (ЗК)

Програмні результати навчання (РН) / Загальні компетентності (ЗК)	ЗК1	ЗК2	ЗК7	ЗК8
РН 1. Застосовувати набуті знання з технічних та природничих наук...	+	+	+	+
РН 6. Вживати заходи з охорони праці та довкілля, реалізовувати їх...	+	+	+	+
РН 11. Розуміти структуру і взаємодію служб підприємств галузевого машинобудування.	+	+		+
РН 14. Знаходити потрібну інформацію... аналізувати, оцінювати...		+	+	+

5. НАВЧАЛЬНИЙ ПЛАН КУРСУ

5.1. Розрахунок навчального часу

Вид навчальної роботи	Кількість годин	% від загального обсягу
УСЬОГО за курсом (5 кредитів ЄКТС)	150	100%
Аудиторні заняття (всього)	90	60%
з них: Лекції	36	24%
з них: Семінарські заняття	54	36%
Самостійна робота слухача (СРС)	30	20%
Підготовка до проходження контрольних заходів (екзамен)	30	20%

5.2. Розподіл навчальних годин за модулями (викладання по 2 години - парно)

№	Назва модуля, лекцій та семінарських занять	Всього (год)	Лекції (год)	Семінари (год)	СРС (год)
I	Змістовий модуль 1. Історико-філософський вступ	32	10	14	8
1.1	Лекція 1. Філософія як тип світогляду. Специфіка філософського знання, його структура (онтологія, гносеологія, аксіологія) та функції.	2	2	-	-
	Семінар 1. Світогляд та його історичні типи (міфологія, релігія, філософія). Філософський світогляд в інженерній діяльності машинобудівника.	4	-	2	2
1.2	Лекція 2. Антична філософія: від міфу до логосу. Натурфілософія, обґрунтування атомізму (Демокріт). Класичний період (Сократ, Платон, Арістотель).	2	2	-	-
	Семінар 2. Стоїцизм і життєстійкість. Практики Марка Аврелія, Сенеки, Епіктета як інструмент управління емоціями та формування резильєнтності слухачів у кризових умовах.	6	-	4	2
1.3	Лекція 3. Філософія Середньовіччя та епохи Відродження. Антропоцентризм та формування передумов механістичної картини світу.	2	2	-	-
	Семінар 3. Філософія Нового часу. Раціоналізм Р. Декарта («Мислю, отже існую») та емпіризм Ф. Бекона як методологічне підґрунтя сучасної механіки та інженерії.	4	-	2	2
1.4	Лекція 4. Німецька класична філософія. Некласична та сучасна світова філософія (ірраціоналізм, прагматизм, екзистенціалізм).	2	2	-	-
	Семінар 4. Проблема вибору, свободи та відповідальності в екзистенціалізмі (Ж.-П. Сартр, А. Камю). Трансформація ідей палінгенесії в політичні ідеології ХХ ст..	5	-	4	1
1.5	Лекція 5. Українська філософська думка: від Київської Русі до сучасності. Кордоцентризм та екзистенційні мотиви.	2	2	-	-
	Семінар 5. Ідеї Г. Сковороди («сродна праця», «філософія серця») у контексті свідомого	3	-	2	1

	вибору професії інженера-механіка. Філософія національної ідентичності.				
II	Змістовий модуль 2. Буття, свідомість, пізнання	26	8	12	6
2.1	Лекція 6. Онтологія як вчення про буття. Матерія, простір і час крізь призму класичної механіки та сучасних фізичних теорій.	2	2	-	-
	Семінар 6. Сучасна наукова картина світу. Синергетика як теорія самоорганізації відкритих систем у природі та машинобудуванні.	6	-	4	2
2.2	Лекція 7. Свідомість як філософська проблема. Походження, структура та функції свідомості. Свідоме і несвідоме.	2	2	-	-
	Семінар 7. Інтелектуалізація праці. Розвиток мислення та впровадження систем штучного інтелекту у виробничі процеси машинобудування.	4	-	2	2
2.3	Лекція 8. Гносеологія (теорія пізнання). Чуттєве та раціональне пізнання. Діалектика пізнавального процесу. Проблема істини.	2	2	-	-
	Семінар 8. Критичне мислення та логіка. Протидія логічним маніпуляціям (ІПСО), когнітивним упередженням. Механізми фактчекінгу.	5	-	4	1
2.4	Лекція 9. Логіка та методологія наукового пізнання. Специфіка, рівні (емпіричний, теоретичний) і форми наукового знання.	2	2	-	-
	Семінар 9. Методологія науково-технічного пізнання: експеримент, формалізація, моделювання, ідеалізація (аксіоматичний та гіпотетико-дедуктивний методи).	3	-	2	1
III	Змістовий модуль 3. Філософія людини та суспільства	26	8	12	6
3.1	Лекція 10. Філософська антропологія. Унікальність природи людини. Людина як соціокультурна форма буття. Сенс життя.	2	2	-	-
	Семінар 10. Екзистенційні виміри людського буття. Логотерапія В. Франкла: пошук конструктивних сенсів у процесі психологічної реабілітації слухачів з травматичним досвідом.	6	-	4	2
3.2	Лекція 11. Соціальна філософія. Суспільство як самоорганізована система, що розвивається.	2	2	-	-
	Семінар 11. Громадянське суспільство та правова держава. Демократія і тоталітаризм. Свобода, вибір та відповідальність особистості.	3	-	2	1
3.3	Лекція 12. Філософія культури і цивілізації. Духовне життя суспільства. Масова та елітарна культура.	2	2	-	-
	Семінар 12. Цінності в житті людини та суспільства. Соціокультурний прогрес в індустріальному та постіндустріальному суспільстві.	4	-	2	2

3.4	Лекція 13. Філософія історії. Проблеми сенсу і спрямованості історичного процесу.	2	2	-	-
	Семінар 13. Філософія війни та миру. Моральні аспекти в умовах збройного конфлікту. Адаптація ветеранів і культура діалогу в інтегрованих виробничих колективах.	5	-	4	1
IV	Змістовий модуль 4. Філософія науки і техніки	36	10	16	10
4.1	Лекція 14. Феномен техніки: філософський вимір. Джерела та еволюція поняття "техніка". Структура технічної сфери (знання, засіб праці, елемент культури, артефакт).	2	2	-	-
	Семінар 14. Історичні етапи розвитку техніки: від первісної до інформаційної епохи. Концепції техніки П. Енгельмейєра, Е. Каппа, М. Гайдеггера.	6	-	4	2
4.2	Лекція 15. Взаємозв'язок науки, техніки та технології. Феномен технонауки. Сутність науково-технічної революції (НТР) та її соціальні наслідки.	2	2	-	-
	Семінар 15. Техніка як соціокультурний феномен. «Технократична концепція» (Т. Веблен, Дж. Гелбрейт) та її критика. Сцієнтизм та антисцієнтизм.	4	-	2	2
4.3	Лекція 16. Технічне знання і його специфіка. Синтетичний характер технікознавства. Формування загальнотехнічного рівня наукової методології.	2	2	-	-
	Семінар 16. Впровадження CAD/CAM систем та комп'ютерного проєктування у галузевому машинобудуванні. Філософський аналіз життєвого циклу технічних об'єктів.	6	-	4	2
4.4	Лекція 17. Етика технічної діяльності. Професійна етика інженера. Межі відповідальності за надійність і безпеку складних машинних систем.	2	2	-	-
	Семінар 17. Корпоративна відповідальність. Аналіз дилем під час проєктування та експлуатації устаткування галузевого машинобудування.	4	-	2	2
4.5	Лекція 18. Глобальні проблеми людства, концепція сталого розвитку і сучасна наука. Сучасна екологічна криза.	2	2	-	-
	Семінар 18. Формування етики довкілля. Ресурсозбереження та екологічна відповідальність при проєктуванні деталей і вузлів. Виклики трансгуманізму.	6	-	4	2
V	Підготовка до екзамену (аудиторна)	30	-	-	-
5.1	Систематизація знань зі Змістового модуля 1. Еволюція філософської думки та її вплив на формування інженерної раціональності. Аналіз механістичної картини світу (Р. Декарт, Ф. Бекон) як фундаменту класичної механіки та машинобудування. Осмислення концепції	6	-	-	-

	«сродної праці» Г. Сковороди для професійного самовизначення.				
5.2	Систематизація знань зі Змістового модуля 2. Онтологія та гносеологія в технічних науках. Філософський аналіз категорій матерії, простору, часу та руху в контексті розрахунків конструкцій на міцність і стійкість. Логіка як інструмент інженера для протидії когнітивним упередженням та ІПСО.	6	-	-	-
5.3	Систематизація знань зі Змістового модуля 3. Соціальна філософія та антропологія. Екзистенційні виміри людського буття в умовах війни та індустріального суспільства. Правова культура інженера, етика діалогу та адаптація ветеранів у виробничих колективах підприємств.	6	-	-	-
5.4	Систематизація знань зі Змістового модуля 4. Філософія науки і техніки. Сутність феномену техніки, наслідки НТР та виклики Індустрії 4.0. Екологічний імператив, ресурсозбереження та корпоративна соціальна відповідальність фахівця з галузевого машинобудування.	6	-	-	-
5.5	Практичний іспитовий тренінг. Моделювання розв'язання екзаменаційних професійно-етичних дилем та кейсів (алгоритм аналізу конфлікту між економічною доцільністю здешевлення виробництва та безумовною надійністю/безпекою машинобудівних об'єктів). Фактчекінг технічної інформації.	6	-	-	-
	РАЗОМ ЗА КУРСОМ:	150	36	54	30

5.3. Самостійна робота (СРС)

Самостійна робота здобувачів освіти (загальним обсягом 30 годин) забезпечує поглиблене вивчення матеріалу, розвиток аналітичних навичок та здатності застосовувати філософські і науково-технічні концепції під час розв'язання задач галузевого машинобудування.

Напрями самостійної роботи	Кількість годин	Форма контролю
1. Робота з першоджерелами та конспектування базової літератури — Опрацювання та конспектування класичних концепцій техніки: принцип «органопроекції» Е. Каппа, інструментальна теорія П. Енгельмейсера, екзистенціальне тлумачення М. Гайдеггера, вчення про технічну реальність (технетика) Б. Кудріна. — Вивчення текстів філософів-стоїків (Марк Аврелій, Сенека, Епіктет) для розуміння життєстійкості та самовладання (автаркії).	8	Перевірка конспектів, усне опитування на семінарських заняттях.

– Опрацювання ідей В. Вернадського про ноосферу та еволюцію біосфери під впливом людського розуму.		
2. Аналітична робота / Фактчекінг – Застосування гносеологічних методів (аналіз, синтез, дедукція, індукція) для оцінки достовірності науково-технічної інформації. – Розпізнавання логічних помилок (на прикладі софізмів та апорій) та протидія маніпуляціям у сучасному інформаційному середовищі. – Філософський аналіз наукових фактів та гіпотез, пов'язаних із впровадженням новітніх технологій у промислове виробництво.	8	Захист кейс-завдань та результатів фактчекінгу на семінарах.
3. Підготовка есе / творчих проєктів з філософії науки і техніки Підготовка аналітичного есе на одну з тем: – «Етичні проблеми розвитку сучасної техніки: відповідальність інженера-машинобудівника». – «Синтетичний характер технікознавства: взаємозв'язок природничих, суспільних і технічних наук». – «Екологічний імператив та концепція сталого розвитку в сучасному машинобудуванні». – «Вплив науково-технічної революції на розвиток продуктивних сил суспільства».	7	Перевірка есе на антиплагіат, оцінювання логіки викладу та обґрунтованості філософської аргументації.
4. Підготовка до модульних контролів та підсумкового екзамену – Опанування базового категоріального апарату онтології (матерія, рух, простір, час) та гносеології (істина, форми та методи пізнання). – Повторення основних етапів історико-філософського процесу та ключових ідей видатних мислителів.	7	Модульне тестування (в LMS), результати відповідей на екзамені.

– Осмислення глобальних проблем людства та ролі інженерної діяльності (зокрема створення макрооб'єктів і наноматеріалів) у їх вирішенні.		
РАЗОМ	30	

6. ПРОГРАМА КУРСУ

Модуль 1. Історико-філософський вступ

- **Тема 1.1. Філософія як тип світогляду.** Сутність світогляду, його структура (світовідчуття, світосприймання, світорозуміння) та історичні типи: міфологічний, релігійний, філософський. Предмет філософії та коло її основних проблем. Специфіка філософського знання. Основні функції філософії: світоглядна, методологічна, гносеологічна, критична, аксіологічна, інтегративна, прогностична. Значення філософських знань у кризові періоди суспільства.
- **Тема 1.2. Антична філософія.** Перехід від міфу до логосу. Розвиток ідей у натурфілософських школах Стародавньої Греції (Мілетська школа, піфагорійці, елеати). Атомізм Демокріта: вчення про атоми і порожнечу як онтологічне підґрунтя розуміння будови матерії. Класичний період: етичний раціоналізм Сократа, об'єктивний ідеалізм Платона, систематизація наукового знання та формальна логіка Арістотеля. **Практичний акцент:** Філософія стоїцизму (Епіктет, Сенека, Марк Аврелій). Концепція фатуму, автаркія (самовладання) та апатія. Застосування принципів стоїцизму як інструменту управління емоціями та психологічної підтримки слухачів, що мають досвід військових дій.
- **Тема 1.3. Філософія Середньовіччя, Відродження та Нового часу.** Теоцентризм і креаціонізм Середньовіччя (Августин Блаженний, Тома Аквінський). Антропоцентризм, титанізм та пантеїзм епохи Відродження. Наукова революція XVI-XVII ст. Філософія Нового часу: формування емпіризму (Ф. Бекон) та раціоналізму (Р. Декарт). Механістична картина світу. Дедуктивний та індуктивний методи пізнання як фундамент інженерно-технічної раціональності.
- **Тема 1.4. Німецька класична та сучасна світова філософія.** Критична філософія І. Канта. Діалектика Г. Гегеля та антропологізм Л. Фюрбаха. Ірраціоналізм (А. Шопенгауер, Ф. Ніцше). Феноменологія та екзистенціалізм (М. Гайдеггер, Ж.-П. Сартр, А. Камю, К. Ясперс). Проблема існування, вибору, свободи та відповідальності людини у відчуженому техногенному світі. Прагматизм та інструменталізм. Трансформація романтичної ідеї «палінгенесії» (оновлення через катастрофу) у тоталітарні ідеології XX століття (за дослідженнями В. Єрмоленка).
- **Тема 1.5. Українська філософська думка.** Філософія Київської Русі. Гуманізм та просвітництво у Києво-Могилянській академії. Філософська система Г. Сковороди: вчення про дві натури і три світи, кордоцентризм («філософія серця»). Концепція «сродної праці» як основа усвідомленого вибору професійного шляху та інтеграції ветеранів. Розвиток української національної ідеї (М. Драгоманов, І. Франко). Вчення В. Вернадського про біосферу та ноосферу.

Модуль 2. Буття та Пізнання (Онтологія і Гносеологія)

- **Тема 2.1. Онтологія. Філософське вчення про буття.** Метафізичний та діалектичний підходи. Формування та розвиток науково-філософського поняття матерії. Спосіб та форми існування матерії. Рух, простір і час як атрибути матерії крізь призму класичної (ньютонівської) механіки та теорії відносності. Синергетика як сучасна теорія самоорганізації відкритих складних систем (у природі, суспільстві та в конструюванні складних технічних комплексів).
- **Тема 2.2. Свідомість як філософська проблема.** Генеза свідомості. Біологічні та соціокультурні передумови. Структура свідомості (когнітивна, емоційно-вольова). Свідоме, несвідоме (З. Фройд, К. Юнг) та надсвідоме. **Практичний акцент:** Філософські аспекти штучного інтелекту та інтелектуалізації фізичної праці в умовах автоматизованого машинобудування.

- **Тема 2.3. Гносеологія (теорія пізнання).** Пізнання як відображення та діяльність. Суб'єкт і об'єкт пізнання. Чуттєве та раціонально-когнітивне пізнання. Діалектика процесу пізнання. Вчення про істину: об'єктивність, абсолютність і відносність істини. Протидія когнітивним спотворенням. Механізми розпізнавання фейків, ПІСО та інформаційних маніпуляцій у сучасному цифровому та медіапросторі.

- **Тема 2.4. Методологія наукового пізнання.** Специфіка, рівні та форми наукового пізнання. Емпіричний рівень: спостереження, вимірювання, лабораторний та виробничий експеримент. Теоретичний рівень: формалізація, моделювання (матеріальне та ідеальне), ідеалізація, аксіоматичний та гіпотетико-дедуктивний методи. Форми наукового знання: проблема, факт, гіпотеза, ідея, концепція, теорія, закон.

Модуль 3. Філософія людини та суспільства

- **Тема 3.1. Філософська антропологія.** Проблема людини в історії філософії. Поняття «індивід», «індивідуальність», «особистість». Біосоціальна природа людини. Сенс життя. Проблема свободи і відповідальності людини. **Практичний акцент (Trauma-informed):** Логотерапія Віктора Франкла («Людина в пошуках справжнього сенсу»). Застосування екзистенціального аналізу для подолання криз, посттравматичного синдрому та пошуку конструктивних сенсів у процесі реінтеграції слухачів.

- **Тема 3.2. Соціальна філософія.** Суспільство як самоорганізована система. Основні підходи до розуміння суспільства (Т. Гоббс, Г. Гегель, К. Маркс). Соціальна структура суспільства. Розвиток суспільства і динаміка соціальних процесів. Громадянське суспільство та правова держава. Сучасні концепції: постіндустріальне та інформаційне суспільство (Д. Белл, О. Тоффлер).

- **Тема 3.3. Філософія культури і цивілізації.** Сутність духовного життя суспільства. Культура як олюднена природа, як специфічна соціальна реальність. Культура і цивілізація (О. Шпенглер, А. Тойнбі). Цінності в житті людини та суспільства. Класифікація цінностей. Філософія історії. Проблеми сенсу і спрямованості історичного процесу.

- **Тема 3.4. Філософія війни та миру.** Етика збройних конфліктів. Моральні імперативи в умовах війни. Культура діалогу, подолання стигматизації та адаптація ветеранів у інклюзивних виробничих колективах підприємств машинобудування.

Модуль 4. Філософія науки і техніки (Профільний модуль)

- **Тема 4.1. Феномен техніки: філософський вимір.** Джерела та еволюція поняття "техніка" (від грецького *techne* до сучасної інженерії). Структура технічної сфери: техніка як система знань, як засіб праці, як елемент культури, як артефакт (штучне утворення). Історичні етапи розвитку техніки: зародження, реміснича, машинна та сучасна (інформаційна) техніка. Концепції техніки: принцип «органопроєкції» Е. Каппа, інструментальна теорія П. Енгельмейєра, екзистенціальне тлумачення М. Гайдеггера, вчення про технічну реальність (технетика) Б. Кудріна, ідеї Х. Ортеги-і-Гассета та Х. Сколімовські.

- **Тема 4.2. Взаємозв'язок науки, техніки та технології.** Техніка і технологія. Відмінності та єдність. Феномен технонауки. Нанонаука і нанотехнологія. Науково-технічна революція (НТР), її унікальність в історії людства та основні напрями. Соціальні наслідки НТР. Техніка як соціокультурний феномен. «Технократична концепція» (Т. Веблен, Дж. Гелбрейт) та її критика. Сцієнтизм та антисцієнтизм в оцінці ролі науки у суспільстві.

- **Тема 4.3. Технічне знання і його специфіка.** Відмінність технікознавства від природничих і суспільних наук. Синтетичний характер технікознавства. Єдність пізнавальної та перетворювальної функцій у технічному знанні. Фундаментальні і прикладні дослідження в інженерії. Формування загальнотехнічного рівня наукової методології. Комплексні науково-технічні дисципліни. Філософське осмислення методів конструювання, розрахунків на міцність та жорсткість у процесі життєвого циклу об'єктів машинобудування.

- **Тема 4.4. Етика технічної діяльності та глобальні проблеми людства.** Професійна етика сучасного інженера. Відповідальність вченого та інженера перед цивілізацією. Оцінювання параметрів працездатності машин та етичні межі під час ухвалення інженерних рішень. Глобальні проблеми людства (екологічна криза, виснаження ресурсів, проблема війни і миру). Формування соціоекології та етики довкілля. Концепція сталого розвитку суспільства

та ноосферна стратегія (В. Вернадський). Етичні виклики Індустрії 4.0, автоматизації та трансгуманізму.

7. НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНІ МАТЕРІАЛИ

1. Єрмоленко В. Плинні ідеології: ідеї та політика в Європі XIX-XX століть. — К.: Дух і Літера, 2017.
2. Філософія: Навчально-методичний комплекс дисципліни / За ред. Л.В. Губерського. — К.: Вадекс, 2024. — 84 с.
3. Ратніков В.С., Колос О.В. Основи філософії техніки: навчальний посібник для бакалаврів технічних спеціальностей. — Вінниця: ВНАУ, 2014. — 104 с.
4. Кремень В.Г., Ільїн В.В. Філософія: мислителі, ідеї, концепції: Підручник. — К.: Книга, 2005. — 528 с.
5. Семенюк Е.П., Мельник В.П. Філософія сучасної науки і техніки: підручник. 3-тє вид., випр. та допов. — Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2017. — 364 с.
6. Тарасенко І.В. Основи філософських знань: навчально-методичний посібник. — Харків: НТУ «ХПІ», 2025. — 112 с.
7. Петрушенко В.Л. Філософія: Навчальний посібник. — Львів: Магнолія плюс, 2006. — 506 с.
8. Данильян О.Г., Дзьобань О.П. Філософія: підручник. 2-ге вид., переробл. і допов. — Харків: Право, 2018. — 432 с.
9. Філософія: Підручник / Колектив авторів під керівництвом Л.В. Губерського. 2-ге вид. — Харків: Фоліо, 2017. — 621 с.

8. ВІДОМОСТІ ПРО ВИКЛАДАЦЬКИЙ СКЛАД

Викладання дисципліни здійснюється викладачами (методистами), які відповідають таким кваліфікаційним вимогам:

- **Освіта:** Повна вища освіта (магістр / спеціаліст) за спеціальністю «Філософія», «Історія», «Політологія», «Право», «Правознавство» або спорідненими гуманітарними напрямками.
- **Кваліфікація:** Вища або перша кваліфікаційна категорія.
- **Спеціальна підготовка:** Обов'язкове проходження курсів підвищення кваліфікації з андрагогіки (навчання дорослих) та володіння основами Trauma-informed pedagogy (педагогіки, обізнаної з травмою) для коректної та безпечної роботи з ветеранами та особами, що постраждали від війни.
- **Цифрові навички:** Володіння інструментами дистанційного навчання (Moodle, Google Workspace, Zoom/Teams) для забезпечення асинхронного доступу слухачів до матеріалів.

9. ФОРМИ ДОКУМЕНТІВ

Організація, контроль та облік освітнього процесу за даним курсом супроводжується наступними документами:

1. Силабус навчальної дисципліни (надається слухачам на першому занятті; містить політику курсу, дедлайни та критерії оцінювання).
2. Журнал обліку навчальних занять (в електронній формі).
3. Індивідуальний навчальний план слухачів (для осіб, які навчаються за гнучким або індивідуальним графіком, зокрема тих, хто проходить лікування/реабілітацію).
4. Відомість обліку поточної та підсумкової успішності (Екзаменаційна відомість).
5. Екзаменаційні білети (затверджені методичною комісією, містять теоретичні питання та практичні філософські кейси).
6. Рубрикатор (матриця) оцінювання (чіткі критерії нарахування балів за поточну роботу, СРС та екзамен у 100-бальній шкалі з переведенням у шкалу ЄКТС).

10. СИСТЕМА ОЦІНЮВАННЯ ТА КРИТЕРІЇ НАРАХУВАННЯ БАЛІВ

Оцінювання навчальних досягнень слухачів здійснюється за наскрізною 100-бальною системою протягом усього курсу (одного семестру). Система розроблена відповідно до вимог організації освітнього процесу в ЗПО «ДПТК» та враховує специфіку навчання дорослих, зокрема обов'язкове застосування trauma-informed підходу при роботі з ветеранами та особами, які постраждали від війни.

Підсумкова оцінка є сумою балів, набраних за поточну роботу в 1-й половині семестру (макс. 40 балів), поточну роботу в 2-й половині семестру (макс. 30 балів) та результатів складання Підсумкового Екзамену (макс. 30 балів).

10.1. Розподіл балів за видами навчальної діяльності

Форма контролю	Період / Види навчальної роботи	Макс. бал
Проміжний підсумок 1	СЕМЕСТР 1 (Модулі 1, 2)	40
	Робота на семінарських заняттях (Оцінюються 7 ключових занять по макс. 2 бали).	14
	Виконання Самостійної роботи (СРС) (Написання 1 есе або розв'язання 1 комплексного кейсу).	11
	Модульний контроль №1 (Підсумкове тестування після завершення 2-го модуля).	15
	<i>Умова успішного проходження 1-ї половини курсу: набрати не менше 60% (від 24 до 40 балів). Ці бали фіксуються і сумуються далі.</i>	
Проміжний підсумок 2	СЕМЕСТР 1 (Модулі 3, 4)	30
	Робота на семінарських заняттях (Оцінюються 8 ключових занять по макс. 2 бали).	16
	Виконання Самостійної роботи (СРС) (Виконання 1 проєкту, фактчекінг ПІСО або аналіз дилеми).	14
	<i>Допуск до ЕКЗАМЕНУ: сума балів за всі 4 модулі (макс. 70) має становити не менше 42 балів.</i>	
Підсумок Екзамену	ЕКЗАМЕН (Підсумковий)	30
	Питання 1: Теоретичне (Історія філософії / Онтологія).	10
	Питання 2: Практично-професійне (Етика технологій / Антропологія в контексті обраної спеціальності).	10
	Питання 3: Вирішення етичної або логічної дилеми (Кейс).	10
	<i>Важливо: Якщо на екзамені слухач набирає менше 18 балів, екзамен вважається нескладеним, незалежно від поточних балів.</i>	
РАЗОМ ЗА КУРС	<i>(Підсумкова оцінка, що вноситься в Додаток до диплома)</i>	100

10.2 РУБРИКАТОР ОЦІНЮВАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СЛУХАЧІВ

10.2.1. ОЦІНЮВАННЯ РОБОТИ НА СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТТЯХ

Максимальна кількість балів за курс: 30 (14 балів за Модулі 1-2 + 16 балів за Модулі 3-4). Оцінюванню підлягають 15 ключових занять (7 у першій половині семестру та 8 у другій).

Кількість балів (за 1 заняття)	Дескриптор (критерії досягнення)
2 бали (Високий рівень)	Слухач активно бере участь у дискусії. Наводить власні аргументи та вільно оперує фактами. Вміло пов'язує філософські концепції з майбутньою професією машинобудівника або власним життєвим/бойовим досвідом. Демонструє розвинене критичне мислення.
1 бал (Середній рівень)	Слухач володіє базовим матеріалом та правильно відповідає на прямі запитання викладача. Проте відповідь має репродуктивний характер (переказ конспекту або підручника). Відсутній глибокий самостійний аналіз, слухач не ініціює обговорення.
0 балів (Низький рівень)	Слухач не готовий до заняття, відмовляється відповідати без поважних причин.

Trauma-Informed підхід (Особлива умова)	Якщо тема стосується чутливих питань (війна, смерть, моральні травми), відмова слухача-ветерана відповідати усно НЕ штрафується нулем балів. Викладач зобов'язаний замінити усне опитування письмовим завданням або змінити вектор питання на суто технічний чи нейтральний.
--	--

10.2.2. ОЦІНЮВАННЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СЛУХАЧА (СРС)

Максимальна кількість балів за курс: 25 (11 балів за Модулі 1-2 + 14 балів за Модулі 3-4).
Форми СРС: написання есе, розв'язання комплексного кейсу, фактчекінг або аналіз професійної дилеми.

Рівень виконання	Бали за завдання №1 (макс. 11)	Бали за завдання №2 (макс. 14)	Дескриптор (критерії досягнення)
Відмінно (90-100%)	10-11	13-14	Самостійне та глибоке розкриття теми. Логічний виклад, наявність власних обґрунтованих висновків. Повна відсутність академічного плагіату. Дотримання дедлайнів.
Добре/Задовільно (60-89%)	7-9	9-12	Тема розкрита, завдання виконано, але аналіз має поверхневий або суто описовий характер. Висновки шаблонні. Є порушення логіки викладу або незначні огріхи в оформленні. Робота містить значний відсоток цитування без належного аналізу.
Незадовільно (Менше 60%)	0-6	0-8	Просте копіювання текстів з мережі без осмислення (академічний плагіат). Відсутність висновків. Завдання виконано формально або здано з грубим порушенням термінів без поважної причини та попередження викладача.

10.2.3. ОЦІНЮВАННЯ МОДУЛЬНОГО КОНТРОЛЮ №1

Максимальна кількість балів: 15. Проводиться у формі підсумкового тестування наприкінці 2-го модуля.

Кількість балів	Відсоток правильних відповідей	Критерії досягнення
14 - 15 балів	90%-100%	Відмінне володіння термінологією, безпомилкове розв'язання тестових завдань та розуміння історико-філософського контексту.
11 - 13 балів	75%-89%	Добре розуміння матеріалу. Слухач допускає незначні помилки у складних теоретичних питаннях.
9 - 10 балів	60%-74%	Базовий рівень засвоєння теорії. Знання фрагментарні, але достатні для проходження контролю.
0 - 8 балів	Менше 60%	Матеріал не засвоєно. Слухач плутає базові поняття та категорії.

10.2.4. ОЦІНЮВАННЯ ПІДСУМКОВОГО ЕКЗАМЕНУ

Максимальна кількість балів: 30. Екзаменаційний білет містить 3 питання. Кожне питання оцінюється окремо за шкалою від 0 до 10 балів. Важлива умова: Якщо сума балів за екзамен становить менше 18 балів, екзамен вважається нескладеним.

Бали (за 1 питання)	Рівень	Дескриптор (критерії досягнення)
9-10	Відмінно	Питання 1 та 2 (Теорія): Вичерпна, логічно побудована відповідь з вільним володінням термінами. Питання 3 (Кейс):

		Слухач пропонує нестандартне, але етично та професійно обгрунтоване рішення дилеми, спираючись на стандарти своєї галузі (інженерії, машинобудування тощо).
7-8	Добре	Питання 1 та 2 (Теорія): Відповідь повна, але містить незначні неточності у визначеннях. Питання 3 (Кейс): Слухач розуміє проблему та пропонує робоче рішення, проте його аргументація є шаблонною, бракує аналізу довгострокових наслідків.
5-6	Задовільно	Питання 1 та 2 (Теорія): Знання фрагментарні, теорія розкрита неповно, з підказками екзаменатора. Питання 3 (Кейс): Слухач вирішує етичну дилему на рівні інтуїції та побутової логіки, без застосування філософського апарату та критичного мислення.
0-4	Незадовільно	Суть питання не розкрита. Слухач не орієнтується у базових категоріях. Повна неспроможність проаналізувати запропонований професійний кейс або вирішити дилему навіть за допомогою навідних запитань.

11. МЕТОДИ НАВЧАННЯ

Вибір методів навчання для дисципліни «Основи філософських знань» у ЗПО «ДПТК» базується на поєднанні сучасних педагогічних технологій та принципів інклюзивної освіти й андрагогіки. Наявність в інтегрованих навчальних групах слухачів різного віку вимагає гнучкості та обов'язкового застосування trauma-informed підходу для забезпечення психологічної безпеки всіх учасників освітнього процесу. Усі методи та практичні завдання адаптовані виключно під специфіку професійної підготовки фахівців з галузевого машинобудування.

11.1. Інтерактивні та цифрові методи (орієнтація на ІТ-сферу та молодь)

- **Проблемна лекція з елементами мікронавчання:** Виклад теоретичного матеріалу розбивається на короткі блоки, між якими ставляться гострі запитання.
- **Сократівський діалог та дебати:** Залучення слухачів до аргументованих суперечок щодо етичних викликів автоматизації виробництва.
- **Візуалізація та сторітелінг:** Використання прикладів з історії розвитку машинобудування та механіки для ілюстрації еволюції наукового пізнання.

11.2. Практично-орієнтовані методи (професійна спрямованість для машинобудівників)

- **Метод аналізу дилем (Case-study):** Розв'язання реальних професійних кейсів машинобудівника. Наприклад, аналіз меж відповідальності фахівця при контролі якості металоконструкцій, експлуатації небезпечного устаткування або проблематика екологічно-чистого виробництва.
- **Фактчекінг та інформаційна гігієна:** Практична робота з виявлення логічних маніпуляцій та когнітивних упереджень у технічній документації та медіапросторі.
- **Метод проєктів (CPS):** Підготовка творчих завдань на дотичні до фаху теми.

11.3. Інклюзивний та Trauma-Informed підхід (безпечне середовище)

- **Керовані дискусії з правилом «Стоп-слова»:** Викладач жорстко модерує обговорення чутливих тем. Будь-який слухач має право відмовитися від участі в дискусії без пояснення причин та без втрати балів.
- **Гнучкість звітності:** Можливість замінити усну відповідь на індивідуальне письмове завдання.
- **Валідація різного досвіду:** Життєвий та бойовий досвід слухачів-ветеранів розглядається як цінний практичний приклад (зокрема, під час вивчення стоїцизму та збереження стресостійкості).

11.4. Методи самостійної та електронної роботи

- **Електронне навчання (e-learning):** Використання систем управління навчанням (LMS).
- **Асинхронне читання:** Аналітичне опрацювання коротких фрагментів першоджерел для розвитку навичок роботи зі складними концептуальними текстами.

11.5. Методи дистанційного та асинхронного навчання

- **Гнучке управління дедлайнами:** Завдання мають визначені терміни здачі, проте викладач індивідуально пролонгує дедлайни для слухачів, які перебувають у кризових ситуаціях.
- **Trauma-Informed онлайн-комунікація:** Політика «безпечного екрана», альтернативна звітність (чати), асинхронне консультування.

12. ПОЛІТИКА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Політика вивчення дисципліни ґрунтується на принципах взаємоповаги, інклюзивності, академічної доброчесності та психологічної безпеки.

- **Trauma-Informed підхід та психологічна безпека:** Правило «Стоп-слова», цифрова безпека (камера за бажанням), адаптивність до станів (можливість вільно покинути аудиторію для стабілізації).
- **Етика спілкування у змішаних групах:** Взаємоповага, валідація досвіду, нульова толерантність до дискримінації.
- **Академічна доброчесність:** Самостійність виконання, суворя заборона академічного плагіату. Використання ШІ дозволяється лише як інструменту для пошуку інформації та фактчекінгу, але не для генерації фінальної відповіді.
- **Політика відвідування та асинхронного навчання:** Пропуски через поважні причини не караються штрафними балами, натомість вимагається асинхронне відпрацювання матеріалу.
- **Політика щодо дедлайнів:** Гнучкі дедлайни за умови попереднього інформування викладача.

13. ОРІЄНТОВНИЙ ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДЛЯ ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ (ЕКЗАМЕНУ)

Екзаменаційний білет складається з трьох блоків: перший спрямований на перевірку теоретичних знань з історії філософії та базових філософських категорій, другий орієнтований на специфіку філософії науки і техніки, третій містить практичний кейс (етичну чи виробничу дилему), розв'язання якого вимагає застосування філософської методології та професійних компетентностей фахівця з галузевого машинобудування.

БЛОК 1. Теоретичні питання (Історія філософії, Онтологія, Гносеологія, Соціальна філософія)

1. Філософія як теоретична форма світогляду, її предмет та основні функції (світоглядна, методологічна, гносеологічна, критична, аксіологічна, прогностична).
2. Історичні типи світогляду: міфологія, релігія, філософія. Специфіка філософського раціонального мислення порівняно з міфологічним та релігійним світосприйняттям.
3. Антична філософія: від натурфілософії до класики. Проблема першооснови буття у Мілетській школі та школі елеатів. Атомізм Демокріта як онтологічне підґрунтя механістичної картини світу.
4. Класична антична філософія: етичний раціоналізм Сократа, об'єктивний ідеалізм Платона (вчення про ейдоси) та систематизація наукового знання Арістотелем (вчення про форму і матерію, першодвигун).
5. Філософія стоїцизму (Сенека, Епіктет, Марк Аврелій) як засіб збереження духовної автономії, самовладання (автаркії) та психологічної стійкості в екстремальних умовах.
6. Філософія Середньовіччя: теоцентризм, креаціонізм та проблема співвідношення віри і розуму. Суперечка між номіналістами та реалістами про природу універсалій.
7. Філософія епохи Відродження: гуманізм, антропоцентризм, пантеїзм та натурфілософські ідеї нескінченності Всесвіту (М. Кузанський, Дж. Бруно).
8. Філософія Нового часу. Гносеологічні пошуки: емпіризм (Ф. Бекон, Дж. Локк) та раціоналізм (Р. Декарт, Б. Спіноза, Г. Лейбніц) як методологічне підґрунтя сучасної експериментальної науки та інженерії.
9. Німецька класична філософія. Теорія пізнання та етика І. Канта (категоричний імператив). Діалектичний метод та система об'єктивного ідеалізму Г. Гегеля.

10. Некласична філософія XIX – XX ст. Ірраціоналізм та «філософія життя» (А. Шопенгауер, Ф. Ніцше). Екзистенціалізм (К. Ясперс, М. Гайдеггер, Ж.-П. Сартр, А. Камю): проблема існування, свободи, вибору, відчуження та відповідальності.
11. Українська філософська думка: загальна характеристика, кордоцентризм. Філософське вчення Г. Сковороди про дві натури, три світи та концепція «сродної праці» як основа особистісної гармонії.
12. Онтологія як вчення про буття. Матерія як філософська категорія, способи та форми її існування. Рух, простір і час крізь призму класичної науки (І. Ньютон) та реляційної концепції простору-часу (А. Ейнштейн).
13. Свідомість як філософська проблема: генеза, структура та функції свідомості. Свідоме, несвідоме (З. Фройд, К. Юнг) та надсвідоме.
14. Гносеологія (теорія пізнання). Чуттєвий та раціональний рівні пізнання. Діалектика пізнавального процесу. Інтуїція та її роль у творчості інженера.
15. Проблема істини у філософії: об'єктивність, абсолютність, відносність і конкретність істини. Критерії істини (прагматична, конвенціональна, кореспондентна істина та практика).
16. Філософське розуміння суспільства та соціальних систем. Формаційний (К. Маркс) та цивілізаційний (О. Шпенглер, А. Тойнбі) підходи до історичного розвитку. Концепція постіндустріального (інформаційного) суспільства (Д. Белл, О. Тоффлер).
17. Культура і цивілізація як предмет філософського осмислення. Співвідношення культури і природи. Цінності в житті людини та суспільства.

БЛОК 2. Практично-професійні питання (Філософія техніки, методологія науки та етика машинобудівника)

18. Специфіка наукового пізнання. Емпіричний рівень пізнання в технічних науках: спостереження, вимірювання, лабораторний та виробничий експеримент.
19. Теоретичний рівень наукового пізнання в інженерії: абстрагування, ідеалізація, формалізація, моделювання (фізичне та ідеальне), гіпотетико-дедуктивний метод.
20. Структура і рівні наукової методології: філософський, загальнонауковий, регіональний та спеціально-науковий рівні. Методологічна функція філософії у спеціальних науках.
21. Джерела та еволюція поняття «техніка». Від давньогрецького «*technē*» до сучасної сфери штучно створених предметів, інженерії та проектування.
22. Буття техніки (структура технічної сфери): техніка як засіб праці, як спеціально вироблені способи дій (технологія), як система знань та як інтегруючий елемент культури. Техніка як артефакт.
23. Історичні етапи розвитку техніки: первісний етап (техніка випадку), етап ремісничої техніки, етап машинної техніки, етап сучасної інформаційної техніки.
24. Філософські концепції техніки: інструментальна теорія П. Енгельмейєра, принцип «органопроєкції» Е. Каппа, техніка як «постав» та небезпека (М. Гайдеггер), технетика Б. Кудріна, філософія техніки Х. Ортеги-і-Гассета та Х. Сколімовскі.
25. Взаємозв'язок науки, техніки і технології. Процеси сцієнтифікації техніки та технізації науки. Феномен технонауки. Нанонаука і нанотехнології.
26. Науково-технічна революція (НТР): сутність, унікальність, основні напрями (автоматизація, використання нових матеріалів і джерел енергії, інтелектуалізація праці) та технологічний етап НТР.
27. Соціальні наслідки НТР: зростання продуктивності праці, зміна характеру економіки, проблеми зайнятості та вплив на біопсихосоціальну природу людини.
28. Специфіка технічного і технологічного знання. Синтетичний характер технікознавства як органічного сплаву природничо-наукового, суспільно-наукового та математичного знання.
29. Фундаментальні та прикладні дослідження у технікознавстві. Комплексні науково-технічні дисципліни (системотехніка, інженерна психологія, ергономіка). Формування загальнотехнічного рівня наукової методології.
30. Технократична концепція управління суспільством (Т. Веблен, Дж. Гелбрейт) та її критична оцінка. Проблема сцієнтизму та антисцієнтизму в оцінці соціальної ролі науки.

31. Етика технічної діяльності. Зростання поля моральної та соціальної відповідальності вченого й інженера за розробку, створення, експлуатацію та утилізацію об'єктів машинобудування.

32. Глобальні проблеми людства (інтерсоціальні, антропосоціальні, природно-соціальні) як наслідок неконтрольованої технологічної експансії. Сучасна екологічна криза та її основні ознаки.

33. Екологізація світогляду і соціальної практики інженера. Формування соціоекології та етики довкілля (екологічний імператив, етика землі О. Леопольда, біоетика). Концепція сталого розвитку суспільства та ідея ноосфери (В. Вернадський).

БЛОК 3. Розв'язання етичної або виробничої дилеми (Професійні кейси для спеціальності 133 «Галузеве машинобудування»)

34. Кейс «Надійність конструкції vs Економія ресурсів»: Виконуючи конструкторські розрахунки окремих елементів вузлів на міцність та витривалість, ви як інженер-механік розумієте, що закладені замовником дешеві матеріали не витримають тривалої експлуатації і можуть стати причиною руйнування механізму, загрожуючи життю людей. Керівництво наполягає на здешевленні проєкту. Застосовуючи принципи етики технічної діяльності та соціальної відповідальності інженера, обґрунтуйте свою професійну позицію і запропонуйте аргументи для діалогу з керівництвом.

35. Кейс «Заплановане старіння та екологічний імператив»: Вам доручено розробити технологічну документацію на вузол технологічного устаткування з негласною умовою штучного обмеження його ресурсу (заплановане старіння) заради стимулювання майбутніх продажів. Як ця вимога співвідноситься з екологічною етикою та філософією сталого розвитку? Запропонуйте морально-етичне рішення, яке б мінімізувало екологічну шкоду і зберегло принципи професійної честі інженера.

36. Кейс «Модернізація виробництва та соціальна відповідальність»: На підприємстві галузевого машинобудування впроваджується автоматична система підтримування життєвого циклу обладнання, що призведе до масового вивільнення (звільнення) робітників-виконавців. З позицій соціальної філософії та аналізу наслідків НТР, проаналізуйте цю ситуацію. Запропонуйте соціально-відповідальний механізм впровадження інновації (наприклад, перекваліфікація, інтелектуалізація праці), що відповідає принципам гуманізму.

37. Кейс «Інформаційна гігієна в інженерному проектуванні»: Під час збору технічної інформації для модернізації обладнання ви натрапляєте на низку статей у медіа, які просувають новітню, але сумнівну технологію з використанням псевдонаукових термінів (паранаука). Використовуючи методи раціонального пізнання, дедуктивний сумнів (за Р. Декартом) та критерії істинності наукового знання, опишіть покроковий алгоритм фактчекінгу та оцінювання цієї інформації.

38. Кейс «Експлуатація техніки в екстремальних/воєнних умовах»: Здобувачі фахової передвищої освіти повинні вміти забезпечувати правильну експлуатацію об'єктів галузевого машинобудування. Однак через військові дії об'єкти зазнали пошкоджень, колектив виснажений, зростає рівень апатії та тривожності. Використовуючи інструментарій античного стоїцизму (збереження внутрішньої автономії духу, розрізнення речей, що залежать і не залежать від нас) та логотерапії В. Франкла, запропонуйте підхід до відновлення психологічної резильєнтності та мотивації до праці в трудовому колективі.

39. Кейс «Охорона праці та людський фактор»: Ви як фахівець розробляєте та реалізовуєте заходи з охорони праці на підприємстві. Робітники систематично ігнорують правила безпеки заради підвищення власного виробітку (премій). Спираючись на вчення про свободу і відповідальність особистості (екзистенціалізм Ж.-П. Сартра, етика обов'язку І. Канта), обґрунтуйте необхідність дотримання правил та побудуйте філософсько-етичну аргументацію для проведення інструктажу з охорони праці.

14. ЗАСОБИ ДІАГНОСТИКИ УСПІШНОСТІ НАВЧАННЯ, МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТА КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ

Діагностика успішності навчання здобувачів фахової передвищої освіти здійснюється шляхом поєднання традиційних філософсько-педагогічних методів із розв'язанням практичних спеціалізованих завдань галузевого машинобудування. Організація контролю спирається на

принципи інклюзивності та педагогіки, обізнаної з травмою (trauma-informed підхід), що є критично важливим для інтегрованих груп (молодь, ветерани, особи з бойовим досвідом). Діагностика здійснюється на поточному, модульному та підсумковому рівнях.

14.1. Засоби діагностики успішності навчання

- **Комп'ютерне тестування (LMS Moodle / Google Classroom):** Призначення: перевірка знань базової філософської термінології, історії філософії, законів логіки та етапів розвитку технікознавства. Адаптація: тести мають обмежений час виконання, але для здобувачів освіти, що потребують додаткового часу через особливості лікування чи реабілітації, тривалість сесії тестування збільшується згідно з індивідуальним графіком.
- **Оцінювання професійно-етичних кейсів машинобудівної галузі:** Призначення: діагностика здатності застосовувати морально-етичні та філософські норми під час вирішення типових задач конструювання, виробництва та експлуатації об'єктів галузевого машинобудування. Оцінюється здатність обґрунтовувати раціональний вибір технологічного обладнання з огляду на екологічний імператив, безпеку праці та принципи сталого розвитку.
- **Аналітичні есе та технічні звіти (CPC):** Призначення: оцінка логіки викладу, навичок філософської аргументації, епістемологічного аналізу та вміння знаходити, критично аналізувати й використовувати потрібну інформацію з технічної та гуманітарної літератури.
- **Спостереження за активністю на семінарах:** Призначення: оцінка рівня критичного мислення, вміння вести аргументовану дискусію (сократівський діалог), розпізнавати когнітивні упередження та етично взаємодіяти у професійному середовищі.

14.2. Методичне забезпечення дисципліни

Для якісної світоглядної та гуманітарної підготовки фахівців з галузевого машинобудування розроблено такий комплекс навчально-методичних матеріалів:

- **Навчально-методичні матеріали:** Електронний конспект лекцій з курсу «Основи філософських знань», скомпільований у форматі мікронавчання. Збірка професійних кейсів та дилем «Етика інженера-машинобудівника». Глосарій базових філософських та загальнотехнічних понять (матерія, простір, час, система, технологія тощо).
- **Інструменти Trauma-Informed забезпечення:** Карти вибору завдань, що дозволяють здобувачу обирати між усною доповіддю та письмовим аналізом філософського тексту. Покрокові інструкції з інформаційної гігієни для проведення фактчекінгу.
- **Технічне та програмне забезпечення:** Платформи дистанційного навчання (LMS), корпоративні системи комунікації для безпечного асинхронного консультування. Електронна бібліотека з доступом до філософських першоджерел, праць з філософії науки і техніки та екологічної етики.

14.3. Критерії оцінювання

Усі детальні критерії оцінювання (дескриптори досягнення результатів) та матриця розподілу балів за поточну роботу, CPC і підсумковий екзамен наведені у Розділі 10 цієї робочої програми.

Оцінювання здійснюється за 100-бальною шкалою і фокусується не на механічному відтворенні філософських догматів, а на здатності здобувачів:

- Розуміти закономірності розвитку суспільства та інтелектуальної культури.
- Формувати обґрунтовані світоглядні судження та нести відповідальність за результати своєї інженерної діяльності.
- Переносити філософські (зокрема гносеологічні та етичні) принципи на реалії проєктування, випробування та обслуговування технологічного устаткування.

15. ІНДИВІДУАЛЬНІ ЗАВДАННЯ (ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СЛУХАЧІВ)

Індивідуальні завдання для самостійної роботи (CPC) розроблені з глибоким урахуванням профілю спеціальності 133 «Галузеве машинобудування» та сучасних вимог до фахівців механічної інженерії. Вони спрямовані на практичне застосування філософського та методологічного інструментарію до реальних умов виробництва, проєктування та експлуатації техніки.

Враховуючи особливості контингенту (наявність молоді, ветеранів та учасників бойових дій), самостійна робота базується на принципах андрагогіки та trauma-informed підходу. Слухачі

самостійно обирають конкретні теми та кейси з кожної категорії відповідно до власних професійних інтересів (наприклад, проєктування, роботизація, металообробка) та психологічного комфорту.

Загальний обсяг самостійної роботи становить 30 годин.

НАПРЯМ 1: РОБОТА З ПЕРШОДЖЕРЕЛАМИ ТА КОНСПЕКТУВАННЯ (8 годин)

Цей блок спрямований на глибоке опрацювання класичних та сучасних філософських текстів із подальшою їхньою екстраполяцією на інженерну практику. Форма звітності: складання аналітичного конспекту (таблиці, схеми, тези).

Завдання на вибір (необхідно опрацювати мінімум 2 джерела):

1. **Е. Капп «Основи філософії техніки» та сучасна робототехніка.** Опрацювати принцип «органопроєкції» (техніка як продовження органів людини). **Практична проєкція:** Проаналізувати, як цей принцип реалізується в конструкціях сучасних маніпуляторів «Роботизованих зварювальних та складальних комплексів».
2. **М. Гайдеггер «Питання про техніку».** Опрацювати концепцію техніки як «Поставу» (Gestell), що перетворює природу і людину на простий ресурс. **Практична проєкція:** Написати рефлексивний висновок про небезпеку такого ставлення в умовах інтенсивного машинобудівного виробництва (наприклад, під час масового виготовлення металоконструкцій чи трубної продукції).
3. **Г. Сковорода «Розмова п'яти подорожніх про справжнє щастя...» та етика інженера.** Опрацювати ідею «сродної праці». **Практична проєкція:** Описати, як усвідомлений вибір інженерного фаху допомагає уникнути відчуження праці на великих промислових підприємствах та сприяє психологічній реабілітації слухачів з бойовим досвідом.
4. **Античний стоїцизм (Марк Аврелій «Наодинці з собою», Сенека «Моральні листи...»).** Опрацювати концепцію «автаркії» (самовладання) та поділу речей на ті, що підвладні і не підвладні нашій волі. **Практична проєкція:** Скласти алгоритм емоційної саморегуляції інженера під час аварійних ситуацій на виробництві або порушення логістичних ланцюгів.

НАПРЯМ 2: АНАЛІТИЧНА РОБОТА ТА ФАКТЧЕКІНГ В ІНЖЕНЕРІЇ (8 годин)

Завдання спрямоване на розвиток гносеологічних навичок, критичного мислення та вміння відрізняти наукове знання від псевдонаукового чи маніпулятивного в епоху інформаційного перенасичення. Форма звітності: презентація або письмовий звіт-фактчекінг на семінарському занятті.

Завдання на вибір (необхідно виконати 1 завдання):

1. **Епістемологічний аналіз технічного маркетингу.** Знайти у відкритих джерелах рекламні матеріали інноваційного технологічного обладнання (наприклад, віконної фурнітури, верстатів з ЧПК або нових сплавів від компаній рівня ТОВ «Аксор індастрі» чи ТОВ «Інтерпайп»). Завдання: Використовуючи наукову методологію (принципи верифікації та фальсифікації К. Поппера), відділити об'єктивні технічні характеристики від маркетингових маніпуляцій та когнітивних викривлень.
2. **Протидія виробничо-технологічному ІСГО.** Проаналізувати 2-3 статті з популярних медіа, де поширюються панічні настрої щодо «тотального знищення робочих місць штучним інтелектом у машинобудуванні» або «радіаційної/хімічної небезпеки нових промислових хабів». Завдання: Здійснити логічний розбір (виявлення софізмів, підміни понять), спираючись на закони фізики, екології та концепцію постіндустріального суспільства.
3. **Аналіз паранаукових концепцій у матеріалознавстві.** Знайти приклади псевдонаукових обіцянок (наприклад, «вічні двигуни», магічні присадки до сплавів, що суперечать законам термодинаміки). Завдання: Довести їхню хибність, спираючись на критерії науковості знання (системність, доказовість, експериментальна підтверджуваність).

НАПРЯМ 3: ПІДГОТОВКА ЕСЕ / ТВОРЧИХ ПРОЄКТІВ (7 годин)

Цей блок передбачає синтез отриманих філософських знань та фахових компетенцій (галузь 13 Механічна інженерія). Форма звітності: аргументоване есе (3-5 сторінок) з дотриманням академічної доброчесності.

Теми есе на вибір:

1. «Етичні межі автоматизації: людина як творець чи придаток роботизованого складально-зварювального комплексу?» (Аналіз проблеми відчуження праці за К. Марксом та М. Гайдеггером у сучасних виробничих реаліях).
2. «Defence Hub: філософія справедливої війни та етика інженера». (Моральна відповідальність машинобудівника під час проєктування та виготовлення техніки подвійного або оборонного призначення. Конфлікт між гуманізмом та необхідністю захисту держави).
3. «Екологічний імператив у сучасному металообробному виробництві». (Аналіз концепції сталого розвитку В. Вернадського та О. Леопольда. Відповідальність фахівця за утилізацію відходів, переробку металу та зменшення вуглецевого сліду великих підприємств, таких як ТОВ «ДАЗ» або аналогічних).
4. «Культура безпеки праці як прояв поваги до людського життя». (Філософське обґрунтування того, чому порушення техніки безпеки на машинобудівному заводі є не лише технологічною, а й етичною проблемою, що знецінює екзистенцію людини).
5. «Професійна адаптація ветеранів у промислових колективах: від екзистенційної кризи до спільної дії». (Використання ідей філософії діалогу та логотерапії В. Франкла для розбудови інклюзивного середовища в цехах і конструкторських бюро).

НАПРЯМ 4: РОЗВ'ЯЗАННЯ ВИРОБНИЧО-ЕТИЧНИХ КЕЙСІВ (7 годин)

Практична підготовка до екзаменаційних дилем. Слухач отримує змодельовану виробничу ситуацію, яка містить морально-етичний або методологічний конфлікт, та має обґрунтувати своє рішення, використовуючи філософський апарат і норми експлуатації технічних об'єктів. Форма звітності: письмовий розв'язок кейсу з посиланням на філософські теорії.

Кейси на вибір (необхідно вирішити 2 кейси):

- **Кейс №1: «Прихована загроза та економічна вигода».** Під час виготовлення партії деталей для підймальних механізмів на підприємстві (наприклад, профілю ПП «Висотпромсервіс») ви виявляєте, що постачальник металопрокату надав сплав, характеристики якого на 10% нижчі за вимоги стандартів міцності. Керівництво виробництва наказує пустити метал у роботу, оскільки «запас міцності перекриє недолік», а зупинка конвеєра принесе колосальні збитки. Завдання: Вирішити дилему, спираючись на етику обов'язку І. Канта (категоричний імператив) та утилітаризм. Що обере інженер-механік: економічну доцільність чи безумовний обов'язок щодо збереження людського життя?
- **Кейс №2: «Заплановане старіння техніки (Planned obsolescence)».** Ви берете участь у проєктуванні вузла промислового насоса. Менеджмент вимагає свідомо закласти в конструкцію використання пластикових шестерень замість металевих у важкодоступному місці, щоб через 3 роки обладнання вийшло з ладу і замовник звернувся за дорогим ремонтом або новим виробом. Завдання: Проаналізуйте цю вимогу через призму феномену суспільства споживання (Ж. Бодріяр, Е. Фромм) та екологічної етики (марнотратство ресурсів). Запропонуйте морально прийнятний аргумент для відмови від такої практики.
- **Кейс №3: «Конфлікт раціонального та ірраціонального в колективі».** У вашій бригаді на машинобудівному заводі працює досвідчений майстер, який відмовляється переходити на використання нових комп'ютеризованих технологій вимірювання (СК6), посилаючись на свій «40-річний досвід та інтуїцію». Його дії починають призводити до браку. Завдання: Використовуючи знання з гносеології (співвідношення емпіричного та теоретичного рівнів пізнання, роль інструментарію в науці за Ф. Беконом та Г. Галілеєм), побудуйте сократівський діалог з цим майстром, щоб переконати його в необхідності використання об'єктивних засобів технічного контролю, не принижуючи його досвіду.
- **Кейс №4: «Trauma-informed комунікація в цеху».** До вашого конструкторського або виробничого відділу повертається колега-ветеран після складної реабілітації. Під час обговорення технічних розрахунків виникає гостра професійна суперечка щодо вибору обладнання, колега реагує надмірно емоційно. Завдання: Як застосувати принципи комунікативної філософії (Ю. Габермас) та стоїцизму для деескалації конфлікту? Опишіть алгоритм переведення емоційного конфлікту в раціонально-технічну площину, зберігаючи повагу до гідності співрозмовника.

ЛИСТ ПОГОДЖЕННЯ РОБОЧОЇ ПРОГРАМИ

РОЗРОБНИК ПРОГРАМИ:

Викладач суспільно-гуманітарних дисциплін
_____ / _____ (Прізвище, ініціали)

«__» _____ 2026 р.

ПОГОДЖЕНО ТА СХВАЛЕНО:

на засіданні методичної комісії суспільно-гуманітарних дисциплін

Протокол № ____ від «__» _____ 2026 р.

Голова методичної комісії

_____ / _____ (Прізвище, ініціали)

Заступник директора з навчально-методичної роботи ЗПО «ДПТК»

_____ / Сергій ГОРДІЄНКО

«__» _____ 2026 р.

ЛИСТ РЕЄСТРАЦІЇ ЗМІН ТА ДОПОВНЕНЬ ДО РОБОЧОЇ ПРОГРАМИ

№ з/п	Дата внесення змін	Розділ, пункт, до якого вносяться зміни	Короткий зміст змін	Підпис розробника (викладача)	Погодження (№ протоколу методичної комісії та дата)
1					
2					
3					